

ชื่อวิทยานิพนธ์ การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย นางสาวศรีสุดา ศรีละ รหัสนักศึกษา 2549001085

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. ภรณ์ ต่างวิวัฒน์

ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร (3) เพื่อศึกษาการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร (4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ประชากร คือ เกษตรกรผู้ทำนาในปี 2555/56 ซึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ 12,735 ไร่ ได้จำนวนตัวอย่าง 388 ราย สุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.07 ประมาณสองในสามจบประถมศึกษาประถมศึกษาในการทำนา เฉลี่ย 29.20 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.60 คน พื้นที่นาเฉลี่ย 20.32 ไร่ ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 394.02 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนใหญ่เกษตรกรมีหนี้สินและได้รับแหล่งเงินทุนมาจากราชการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการใช้เมล็ดพันธุ์ในระดับปานกลางโดยได้รับจากสื่อบุคคลคืออาสาสมัครเกษตรมากที่สุด (2) เกษตรกร มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับปานกลางและมีความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมากแต่มีเกษตรกรส่วนมากไม่มีความรู้เรื่องวิธีการทดสอบความงอกและมีเกษตรกรเกือบครึ่งที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการคัดพันธุ์ปนที่ถูกต้อง (3) เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 ทำการปลูกข้าวโดยวิธีหว่านสำรว และใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวติดต่อกันมากกว่า 3 ปี อัตราที่ใช้ 27.75 กก.ต่อไร่ ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้เอง และได้แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวครั้งแรกโดยซื้อจากเพื่อนเกษตรกร (4) ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือ ไม่สามารถการทำความสะอาดเกี่ยววนได้ เทคโนโลยีการคัดพันธุ์ปนยุ่งยาก เมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพงและไม่ได้มาตรฐาน ข้อเสนอแนะ ควรมีโครงการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดข้าวเรื้อ การคัดพันธุ์ปนและการทดสอบความงอก

คำสำคัญ การใช้เมล็ดพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ข้าว อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

Thesis title: Rice Seed Utilization by Farmers in Prakhon Chai District, Buriram Province

Researcher: Miss Seesuda Seela; **ID:** 2549001085;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development) ;

Thesis advisors: (1) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor; (2) Dr. Paranee Tangwiwat, Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The following objectives of the research on rice seed utilization by farmers in Prakhon Chai District, Buriram Province were (1) to study socio-economic conditions of farmers (2) to study knowledge regarding rice seed utilization by farmers (3) to study rice seed utilization by farmers (4) to study problems and recommendations for rice seed utilization by farmers.

The population was a number of 12,735 farmers who did their rice cultivation in the year 2012/2013 in Prakhon Chai District, Buriram Province. By purposive sampling and systematic random sampling, 388 samples were selected. Data was collected by interview form using structured interview. Data analysis by computer program and statistics employed were frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean and standard deviation.

Findings from the study were as follows. (1) Most of the farmers were male with the average age at 50.07 years. Nearly two-thirds of them completed primary education. Their average experience in rice cultivation was 29.20 years. Their average number of household members was 4.60 persons. Their average rice cultivation area was 20.32 rai with the average rice yield 394.02 kg/rai. Most of them were in debts and source of their capital was the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. Their receiving news on rice seed utilization was at medium level. They received updated information mostly from individual media or agricultural volunteer. (2) Knowledge regarding rice seed standard by farmers was at medium level while their knowledge regarding rice seed production was found at high level. However, most of them had no knowledge regarding method to test sprout. Nearly half of the farmers had no knowledge regarding the right way to cut off the mixed varieties. (3) Most of the farmers planted Hom Mali Rice 105 by manually broadcasting the seeds after soil preparation. They appeared to use rice seed continually over 3 years with ratios 27.75 kg./rai from their own stored rice seed. The first source was purchasing from farmer fellow. (4) The most found problems were unable to clean the harvesting and threshing tractor, complicate technology for cutting off the mixed varieties, under standardized and expensive rice seed. Recommendations were made on the exchange of good quality rice seed project, dissemination of knowledge regarding weedy rice eradication, cutting off the mixed varieties and test of sprout.

Keywords: Rice Seed Utilization, Rice Seed, Prakhon Chai District, Buriram Province